

Grytsaenko, M. (2017). Transaktsiini vytraty natsionalnoi ekonomiky: sutnist, klasyfikatsiia ta otsinka [Transaction costs of the national economy: essence, classification and evaluation]. *Socio-Economic Problems and the State*. 17 (2), 41-55.

ТРАНСАКЦІЙНІ ВИТРАТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: СУТНІСТЬ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ОЦІНКА

Микола Грицаєнко

Таврійський державний агротехнологічний університет
пр. Б. Хмельницького, 18, м. Мелітополь, Запорізька обл., 72310, Україна
e-mail: nick.gric@gmail.com
к.е.н., старший викладач, кафедра підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Article history:

Received: September, 2017
1st Revision: October, 2017
Accepted: November, 2017

JEL classification:

E02
O11

UDC:

338.58

Abstract: У статті визначена сутність трансакційних витрат, розглянута їхня класифікація та проведена оцінка на макроекономічному рівні. Підкреслено важливу роль інституційного середовища у формуванні соціального капіталу, показаний взаємозв'язок соціального капіталу та трансакційних витрат. Узагальнені різноманітні трактування поняття «трансакційні витрати». Сформульована авторська дефініція трансакційних витрат як тих, які збільшують ціну товару, не змінюючи його споживчої вартості, що виникають внаслідок взаємодії підприємств з іншими суб'єктами інституційного середовища. З метою подальшого використання у розробці методики оцінки трансакційних витрат розглянуті існуючі підходи до їхньої класифікації. Запропонована оцінка трансакційних витрат національної економіки через оцінку її трансакційного сектору. Проаналізована динаміка розміру трансакційного сектору, його вплив на валовий внутрішній продукт (ВВП). На основі визначеної обернено пропорційної залежності між розміром ВВП і частками трансакційного сектору у його структурі зроблений висновок про глибоку економічну кризу та наявність деструктивних зрушень в економіці.

Keywords: трансакційні витрати, соціальний капітал, інституційне середовище, трансакційний сектор економіки, валовий внутрішній продукт.

Грицаєнко М. Трансакційні витрати національної економіки: сутність, класифікація та оцінка [Електронний ресурс] / Микола Грицаєнко // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2017. — Вип. 2 (17). — С. 41-55. — Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2017/17hmikto.pdf>.

This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.

1. Постановка проблеми.

Посилення глобалізації та інтеграції, а також розвиток господарських відносин призводять до активізації ділових контактів між суб'єктами господарювання, що призводить до росту трансакційних витрат. Високий рівень питомих трансакційних витрат національної економіки свідчить про недосконалість вітчизняної інституційної структури, що негативно впливає на ефективність суспільного виробництва, конкурентоспроможність суб'єктів господарювання. Отже, на сучасному етапі особливий інтерес викликають наукові пошуки напрямів удосконалення інституційного середовища, як головного фактора управління трансакційними витратами суб'єктів господарювання. Ці та інші обставини обумовлюють своєчасність та актуальність проблем визначення сутності та оцінки трансакційних витрат національної економіки.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Дослідження різних аспектів трансакційних витрат здійснили у своїх працях іноземні та вітчизняні вчені: О. Вільямсон [22], Т. Еггертссон [25], К. Ерроу [26], Д. Норт [17], а також С. Архієреєв [1], О. Власенко [4], А. Глебова [5], О. Євтушенко [8, 9], В. Мартинець [15] та інші.

3. Невирішені раніше частини загальної проблеми.

Відсутність єдиного підходу до визначення сутності, складу, методів оцінки та управління ними обґрунтовують актуальність обраної теми дослідження.

4. Постановка завдання.

Головною метою статті є визначення сутності, класифікація та оцінка трансакційних витрат на макроекономічному рівні.

5. Виклад основного матеріалу.

Ефективність економічних взаємовідносин між суб'єктами господарювання значною мірою залежить від складу і структури інституційного середовища, які значною мірою визначають особливості перебігу економічних явищ та процесів. З інституційними утвореннями нерозривно пов'язаний соціальний капітал, який у буквальному сенсі створюється завдяки ним. Соціальний капітал виникає на основі взаємовідносин всередині груп людей, які поєднуються завдяки спільним інтересам і підтримують неформальні контакти з метою взаємної вигоди й допомоги. Вважаємо, що здатність соціального капіталу приносити дохід проявляється у скороченні питомих трансакційних витрат.

При вивченні підходів науковців до визначення сутності трансакційних витрат умовно можна виділити наступні позиції: укладання угод; обмін правами власності; витрати економічної взаємодії; функціонування в ринкових умовах. Умовність цього поділу полягає у тому, що, незважаючи на явне акцентування тієї чи іншої позиції, дефініції за своїм змістом тісно взаємопов'язані. Так, з *позицій укладання угод* (контрактів) трансакційні витрати розглядають В. Бонарев [2, с. 77], О. Власенко [4, с. 5], О. Стрижак [21, с. 81], О. Шепеленко [24, с. 15] та інші дослідники. Але невід'ємною функцією ринкових відносин є саме посередницька, тобто укладання угод, тому в дефініціях цих науковців згадується ринок. Трансакційні витрати як витрати внаслідок *обміну правами власності* визначають С. Архієреєв [1, с. 10], Т. Еггертссон [25, с. 29], О. Євтушенко [8, с. 58], Д. Норт [17, с. 45] І. Садовська й Ю. Биховець [20, с. 65] та інші

науковці. В той же час саме ринок є сукупністю економічних відносин щодо обміну правами власності між виробниками товарів (послуг) та споживачами, що зближує трактування згаданих науковців з прихильниками позицій «функціонування в ринкових умовах». Як *витрати будь-якої економічної взаємодії* розглядають трансакційні витрати К. Ерроу [26, с. 53], О. Прутська [19, с. 74] та інші дослідники. Але, на наш погляд, таке тлумачення поняття «трансакційні витрати» дуже загальне, не відображає специфічні особливості саме трансакцій – послідовної сукупності дій її суб'єктів по здійсненню фінансової або комерційної операції. До того ж витрати економічної системи, крім трансакційних витрат, включають в себе трансформаційні (виробничі) витрати, що не враховано в наведених визначеннях.

Більш обґрунтованою, на наш погляд, є позиція дослідників, які розглядають сутність трансакційних витрат через призму *функціонування в ринкових умовах* (А. Глебова [5, с. 158], М. Дубініна [7, с. 63], О. Пальчук [18, с. 429, 430] та інші науковці). Не визиває сумнівів той факт, що трансакційні витрати виникають внаслідок функціонування фірми в ринкових умовах, під час здійсненні трансакції. Заслужовує уваги думка про те, що кошти трансакції – це ті видатки покупців або власників підприємств, які не отримує виробник [28, с. 98]. Таким чином, на основі вивчення літературних джерел щодо трактування сутності поняття «трансакційні витрати» можна сформулювати власну дефініцію. *Трансакційні витрати – це витрати, які збільшують ціну товару, не змінюючи його споживчої вартості, що виникають внаслідок взаємодії підприємств з іншими суб'єктами інституційного середовища.*

Управління трансакційними витратами вимагає їх оцінки, для здійснення якої необхідна класифікація, підходить до якої також неоднозначні. Так, наприклад, А. Глебова виділяє наступні види трансакційних витрат: залежно від рівня управління (держави, регіону, підприємства); за можливістю відображення в фінансових документах (що відображаються в документах і ті, що не відображаються в документах); щодо можливості здійснення (офіційні і неофіційні); за періодичністю (разові, умовно постійні, умовно змінні); щодо суб'єкта господарювання (ринкові і внутрішньофірмові); за можливістю впливу на процес формування (керовані, некеровані); залежно від функції (управлінські, логістичні, фінансові, інформаційні) [5, с. 161]. Безумовно, кожна запропонована А. Глебовою класифікаційна ознака є важливою та обґрунтованою, але, на наш погляд, запропонована класифікація має дуже загальний характер, який не наближає дослідника до визначення конкретних видів витрат, які відносяться саме до трансакційних, а також до їх оцінки. Аналогічні претензії можна віднести до підходів В. Мартинець, яка при класифікації трансакційних витрат пропонує використовувати наступні ознаки: залежно від рівня управління (трансакційні витрати на рівнях держави, регіону, підприємства); залежно від сфери обігу (витрати, які виникають в результаті обміну благами між підприємством та іншими суб'єктами зовнішнього середовища; витрати, які виникають всередині підприємства); залежно від середовища укладання трансакцій (трансакційні витрати укладання трансакцій в легальному та тіньовому секторах економіки); залежно від етапу укладання трансакцій (витрати, що передують укладанню трансакцій, витрати на укладання трансакцій, витрати, які виникають після укладання трансакцій); залежно від типу контракту (трансакційні витрати класичного контракту, неокласичного контракту, імпліцитного контракту); за ступенем вираженості (явні, неявні); за можливістю впливу на процес формування (керовані, некеровані); за функціями (кон'юнктурні, управлінські, логістичні, фінансові, інформаційні); залежно від природи виникнення (разові, умовно-постійні, умовно-змінні) [15, с. 6].

Занадто абстрактними є бачення трансакційних витрат В. Марченко й І. Макалюк, які застосовують наступну класифікацію: за напрямком трансакційного впливу – вхідні (результат впливу інституціонального середовища на підприємство) та

вихідні (результат впливу підприємства на інституціональне середовище); за відкритістю – явні (відкриті) та неявні (латентні, втрати або збитки від упущених можливостей кращого використання ресурсів); за притаманністю – специфічні (характерні для відносин з конкретним суб'єктом) та універсальні (характерні для відносин з усіма суб'єктами) [16, с. 286].

Також надмірно загальною є класифікація Т. Фурси, яка пропонує згрупувати трансакційні витрати за певними ознаками: за сутністю (витрати з набуття прав власності, при обміні прав власності, на захист прав власності); за організаційною формою (зовнішні, внутрішні); за етапами виконання договору (витрати, які виникають перед укладанням договору, в процесі укладання договору, після укладання контракту); за економічним змістом (витрати дослідження і пошуку інформації, ведення переговорів, укладання контракту, моніторингу, специфікації та захисту прав, опортуністичної поведінки, захисту від третіх осіб); за сферою виникнення (витрати, що виникають у процесі закупівлі, виробництва, збуту продукції) [23, с. 96].

Викликає певний інтерес точка зору М. Вергуненко, який надає детальну класифікацію трансакційних витрат: за властивостями трансакційних витрат (витрати на координацію, на мотивацію); за відношенням до моменту здійснення трансакції (до і після укладення контракту); за систематичністю проведення трансакцій (разові, періодичні); за специфічністю активів, по яких здійснюється трансакція (активи масові (типові) або специфічні); за типами трансакційних витрат (затрати, втрати (інтерналії), антивтрати (екстерналії)); за ієрархічним рівнем (рівні держави, регіону, підприємства, індивіда); за можливістю впливу та контролю над витратами (залежні та незалежні від суб'єкта управління); за можливістю відображення в облікових системах (облікові, необлікові); за відношенням до обсягів та масштабів здійснення трансакції (умовно-змінні, умовно-постійні, змішані); за єдністю складу (одноразові, комплексні); за відношенням до грошових потоків (монетарні, немонетарні); за можливістю альтернативного вибору (обов'язкові та необов'язкові витрати); за суттєвістю (суттєві, несуттєві); за економічною доцільністю (продуктивні, непродуктивні); по відношенню до суб'єкта трансакції (внутрішні, зовнішні) [3, с. 300]. На наш погляд, серед численних запропонованих класифікаційних ознак окремі мають несуттєвий характер, що свідчить про деяку поверховість суджень.

В залежності від власного бачення та цілей дослідження науковці пропонують різноманітні системи розподілення трансакційних витрат. Наприклад, А. Зелінський, аналізуючи підходи до класифікації трансакційних витрат *для цілей управління*, розділяє їх залежно від економічного ефекту (економічні та бухгалтерські); черговості здійснення (первинні та вторинні); важливості для подальшої діяльності (основні та допоміжні); досягнутого результату (прогресивні та регресивні); терміну отримання економічної вигоди (короткострокові та довгострокові); імперативних норм (обов'язкові та добровільні); цілей діяльності (стратегічні та тактичні); місця за географічною ознакою (місцеві та інші); виміру затрачених ресурсів (натуральні та грошові); вартості для підприємства (потенційні та реальні) [10, с. 150]. *Для цілей побудови управлінських інформаційних моделей* Н. Лоханова наводить наступну систему класифікацій трансакційних витрат: за місцем виникнення витрат (зовнішні, внутрішні); за видами витрат (на отримання інформації, на укладення й обслуговування реалізації угод, виміру, специфікації і захисту прав власності, опортуністичної поведінки, на моніторинг і попередження опортуністичної поведінки, втрати від опортуністичної поведінки, витрати, пов'язані з прийняттям рішень, колективного прийняття рішень, сприяння прийняття рішень, інші витрати); за можливістю впливу на рівень витрат через прийняті управлінські рішення (релевантні, не релевантні); за ступенем контрольованості на певному рівні управління (контрольовані, неконтрольовані); за ступенем сприяння розвитку бізнесу (витрати на

сприяння розвитку бізнесу, на подолання перешкод, втрати через створення бар'єрів у розвитку бізнесу); за можливістю оцінки у грошовій формі (що можуть бути оцінені у грошовій формі, що складно піддаються грошовій оцінці); за законністю виникнення та ініціативою їх несення (законні, в т.ч. обов'язкові та добровільні, та незаконні, в тому числі ініційовані особою, хто є отримувачем економічних вигід при несенні відповідних витрат, а також ініційовані особою, хто несе витрати); за стадіями життєвого циклу підприємства (на реєстрацію підприємства та інші витрати при його створенні, на стадіях роботи підприємства, на стадії ліквідації); за стадіями життєвого циклу продукту (на етапі створення продукту на стадіях досліджень, розробок; на ринковому етапі на стадіях виводу на ринок, обслуговування продукту, виходу з ринку); за видами діяльності (під час здійснення інвестиційної діяльності, основної операційної діяльності, іншої операційної діяльності, фінансової діяльності); за процесами операційного циклу (витрати процесів формування капіталу, постачання, виробництва, реалізації, інвестування); за реальністю несення витрат (дійсні, явні, приховані, альтернативні); за ефективністю (ефективні, неефективні) [14, с. 282 - 283]. Для потреб бухгалтерського обліку Ж. Ющак розглядає трансакційні витрати як контрольовані (витрати на пошук інформації, проведення переговорів, укладання угод, вимірювання, специфікацію, моніторинг) та неконтрольовані (витрати захисту від третіх осіб, опортуністичної поведінки, витрати, пов'язані з «ціною поза легальності») [27, с. 243]. Л. Демиденко, розглядаючи класифікацію трансакційних витрат у кормовиробництві, виділяє наступні класифікаційні ознаки: за сутністю (витрати з набуття прав власності, при обміні прав власності, на захист прав власності); за етапами виконання контракту (витрати перед укладанням контракту, в процесі укладання контракту, після укладання контракту); за організаційною формою (зовнішні витрати, внутрішні витрати); за економічним змістом (витрати пошуку інформації, ведення переговорів, укладання контракту, моніторингу, специфікації та захисту прав, опортуністичної поведінки, захисту від третіх осіб); за сферою виникнення (витрати, що виникають у процесі закупівлі, виробництва та збуту продукції) [6, с. 94]. На наш погляд, підходить А. Зелінського, Н. Лоханової, Ж. Ющак та Л. Демиденко, попри позиціонування власних пропозицій щодо класифікації трансакційних витрат як прикладних, необхідних для вирішення конкретних завдань (для цілей управління, для побудови управлінських інформаційних моделей, для потреб бухгалтерського обліку, а також для визначення трансакційних витрат у кормовиробництві), тем не менш мають загальний характер і не відображають специфіки відповідних сфер діяльності.

Вважаємо, що розгляд класифікаційних ознак трансакційних витрат необхідно розпочинати з вивчення підходів до цього питання О. Вільямсона, який розрізняє два типи трансакційних витрат: *ex ante* та *ex post*. До витрат типу *ex ante* він відносить витрати на складання проекту угоди та проведення переговорів щодо нього. До витрат типу *ex post* Вільямсон О. пропонує включати організаційні та експлуатаційні витрати, пов'язані з використанням структури управління, в обов'язки якої входять моніторинг, а також прийняття до розгляду та розбір суперечок; витрати, що виникають через погану адаптацію, що відбиває нездатність сторін відновлювати своє становище на контрактній кривій, що зміщується; витрати на позови, що виникають в ході пристосування контрактних відносин до непередбачених обставин (або через відсутність таких пристосувань); витрати, пов'язані з виконанням контрактних зобов'язань [22, с. 608].

Такий підхід до класифікації трансакційних витрат надихає багатьох науковців. Так, О. Євтушенко, вслід за О. Вільямсоном, трансакційні витрати поділяє на витрати до укладання угоди (у т.ч. витрати на пошук інформації, проведення переговорів щодо умов контракту, укладання угоди, специфікацію прав власності, вимірювання якості товарів та послуг), а також витрати після укладання угоди (у т.ч. витрати на захист

прав власності, витрати, що виникають в результаті порушення умов контракту, витрати на моніторинг, витрати на захист від третіх осіб) [9, с. 97]. О. Пальчук, також розвиваючи підхід О. Вільямсона, пропонує у трансакційних витратах виокремлювати наступні складові [18, с. 431, 432]: витрати на пошук інформації (витрати на маркетинг, рекламу, утримання відділу збуту, на участь у виставках, ярмарках, делегування функцій збуту стороннім організаціям (комісійна торгівля), на створення, ведення баз даних інформації про контрагентів); витрати на ведення переговорів і укладання угод (представницькі витрати; витрати на утримання юридичного відділу; винагороди за професійні послуги, наприклад, юридичне супроводження процесу ведення переговорів та укладення договору, нотаріальне посвідчення договору; витрати на зв'язок (поштові, телеграфні, телефонні, телекс, факс тощо)); витрати на вимірювання (витрати проведення вимірювання під час відвантаження, на гарантійний ремонт і гарантійне обслуговування, на утримання відділу контролю якості); витрати специфікації і захисту прав власності (придбання патентів, придбання ліцензій, витрати на врегулювання спорів у судових органах); витрати протидії опортуністичної поведінки (забезпечення зобов'язань, оперативно-господарські санкції, страхування ризиків).

Ю. Коваленко [12, с. 81], аналізуючи трансакційні витрати у *фінансовому секторі економіки*, підтримуючи думку О. Вільямсона, також поділяє їх на витрати *ex ante* (витрати, понесені до укладання угоди) та витрати *ex post* (витрати, понесені після укладання угоди). До витрат *ex ante* він відносить витрати на пошук інформації (пошук інформації про фінансовий стан фінансової установи, реальну вартість фінансових інструментів, ситуацію на фінансовому ринку, а також втрати, що пов'язані з неповною і недосконалою інформацією); витрати на ведення перемовин (витрати на ведення перемовин про умови здійснення фінансових операцій, вибір форми угоди); витрати зміни (витрати, необхідні для зміни якості фінансових послуг); витрати на укладання контрактів (витрати на юридичне або нелегальне (неформальне) оформлення угоди). Витрати *ex post*, за думкою Ю. Коваленко [12, с. 81], включають: витрати моніторингу і попередження опортунізму (витрати на контроль за діяльністю суб'єктів фінансового сектора, у т.ч. фінансових посередників, емітентів тощо, попередження ухилення від виконання зобов'язань); витрати на специфікацію і захист прав власності (витрати на утримання судів, арбітражу; витрати часу і ресурсів на відновлення порушених у ході виконання фінансових операцій прав, а також втрати через неналежну специфікацію прав власності і ненадійний захист); витрати захисту від третіх осіб (витрати на захист від претензій третіх осіб (держави, організованої злочинності, рейдерських атак) на частину корисного ефекту, що отримується у результаті операцій).

Вважаємо, що класифікацію трансакційних витрат необхідно розглядати за рівнями – мікро-, мезо- та макрорівнем. Ця класифікація може стати підґрунтям для розробки методики їхньої оцінки. Так, класифікацію трансакційних витрат підприємства (мікрорівень) доцільно розглядати за наступними ознаками:

1) витрати до укладання угоди (*ex ante*):

- витрати на пошук інформації (витрати на маркетингові дослідження, створення баз даних про контрагентів, інтернет-послуги, консалтингові послуги);
- витрати на ведення переговорів та укладання контрактів (представницькі витрати, юридичне супроводження процесів ведення переговорів та укладення договору);

2) витрати після укладання угоди (*ex post*):

- витрати специфікації і захисту прав власності (придбання патентів та ліцензій, витрати на врегулювання спорів у судових органах);
- витрати протидії опортуністичної поведінки (забезпечення зобов'язань,

страхування ризиків).

Методика оцінки трансакційних витрат підприємства повинна враховувати запропоновані види витрат. При цьому трансакційні витрати галузі (мезорівень) можна визначати як суму трансакційних витрат відповідних підприємств.

Вважаємо, що трансакційні витрати регіону (мезорівень) повинні оцінюватись аналогічно трансакційним витратам національної економіки в цілому, але значна частка трансакційних витрат не підлягає прямому вимірюванню, тому що носить неформальний характер і не відображається у звітах та угодах. Так, Д. Норт відмічав, що «трансакційні витрати – найбільш очевидна властивість інституційної системи, яка виступає основою обмежень для обміну. Вони складаються з витрат, які проявляються в ході ринкових відносин (Уолліс і Норт, 1986) і тому піддаються вимірюванню, і витрат, які практично не піддаються вимірюванню: час на придбання інформації, стояння в чергах, дача хабарів і т.д., а також втрати від недостатнього нагляду і контролю. Наявність цих невимірюваних витрат ускладнює точну оцінку загальної величини трансакційних витрат, породжуваних певним інститутом» [17, с. 93 - 94]. Саме тому пропонуємо трансакційні витрати національної економіки (макрорівень) визначати за розміром трансакційного сектору економіки.

Дж. Уолліс та Д. Норт у трансакційний сектор національної економіки включають наступні складові: трансакційні галузі приватного сектора економіки (торгівля, фінансове посередництво, страхування, операції з нерухомістю); трансакційні витрати, які виникають у підприємств, що належать до трансформаційних галузей (сума заробітної платні менеджерів, адвокатів, фахівців з питань зайнятості персоналу, бухгалтерів, офісного персоналу, продавців, бригадирів, інспекторів та охоронців тощо); трансакційні галузі суспільного сектору, до яких включаються послуги, що надаються державою з метою забезпечення здійснення ринкових трансакцій (національна безпека або поліція, пошта, повітряний та водний транспорт, фінансова адміністрація, загальний контроль); трансакційні витрати, які виникають в нетрансакційних галузях суспільного сектору (сума заробітної платні представників освіти, охорони здоров'я) [17]. Але внаслідок відсутності відповідної вітчизняної статистичної інформації цю методику важко застосувати для оцінки трансакційного сектора економіки України. В зв'язку з цим особливий інтерес викликає позиція Колумбета О. та Зосименко Т., які для оцінки трансакційних витрат на макрорівні використовують такі методичні підходи та припущення: включати до трансакційних витрат усі витрати трансакційних секторів економіки, до яких, за даними відкритої статистики, належать такі види діяльності: оптова та роздрібна торгівля, транспорт і зв'язок, готелі та ресторани, фінансова діяльність, операції з нерухомістю, державне управління; до витрат трансакційного сектора економіки країни додавати частину трансакційних витрат, що формуються в трансформаційному секторі економіки, отриману розрахунковим шляхом (при цьому буде врахована лише частина витрат, пов'язана з податками); витрати на функціонування державного сектору не виділяти в окрему групу, а враховувати в першій групі як трансакційний сектор «державне управління» [13, с. 159 - 160].

Вважаємо, що додаткові розрахунки частини трансакційних витрат, що формуються в трансформаційному секторі економіки, роблять методику занадто громіздкою, тому для оцінки трансакційних витрат на макрорівні пропонуємо обмежитися трансакційним сектором економіки, до якого доцільно віднести наступні види економічної діяльності: оптову та роздрібну торгівлю; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; транспорт, складське господарство, поштову та кур'єрську діяльність; тимчасове розміщення й організацію харчування; інформацію та телекомунікації; фінансову та страхову діяльність; операції з нерухомим майном; діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування; державне

управління й оборону; обов'язкове соціальне страхування. Внаслідок того, що «валовий внутрішній продукт (ВВП) – це інтегрований показник економічного розвитку країни, який характеризує кінцевий результат виробничої діяльності одиниць-резидентів і вимірюється вартістю товарів та послуг, виготовлених ними для кінцевого використання» [11, с. 139], варто припустити, що валову додану вартість (ВДВ) окремих видів економічної діяльності, які відносяться до трансакційного сектору економіки, можна умовно вважати оцінкою трансакційних витрат на макроекономічному рівні. Саме їхні послуги використовуються задля «експлуатації економічної системи» [26, с. 53].

В табл. 1 наведена динаміка оцінки трансакційного сектору економіки.

Таблиця 1. Динаміка оцінки трансакційного сектору економіки (млн. грн.)								
Види витрат	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Середньо-річний темп росту, %
Валовий внутрішній продукт	1079346	1138338	1141055	1140750	1066001	961821	984016	98,5
Трансакційний сектор економіки	460621	479856	482515	493160	460058	426326	431791	98,9
<i>в т.ч.:</i>								
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	154994	164943	166127	166433	143350	121055	125906	96,6
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	83027	93627	87727	88070	79247	77296	79614	99,3
тимчасове розміщування й організація харчування	8932	9591	9000	8526	8049	8224	8513	99,2
інформація та телекомунікації	33011	34331	36535	37212	36662	36546	38223	102,5
фінансова та страхова діяльність	61263	56950	58008	62514	61359	48434	40809	93,5
операції з нерухомим майном	57699	59362	62932	67175	65874	68163	71051	103,5
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	11832	12311	12937	13095	12286	11978	12484	100,9
державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	49863	48741	49249	50135	53231	54630	55191	101,7
Трансакційний сектор економіки у % до ВВП	42,7	42,2	42,3	43,2	43,2	44,3	43,9	x

Примітка: розраховано автором на основі [11]

Як свідчить аналіз даних табл. 1, за 2010-2016 рр. трансакційний сектор економіки щорічно скорочувався в середньому на 1,1 % і на кінець періоду оцінювався у 431,8 млрд. грн. Його частка у ВВП коливалася від 42,2 % у 2011 р. до 44,3 % у 2015 р.

При цьому сам ВВП щорічно зменшувався в середньому відповідно на 1,5 %, до 984,0 млрд. грн. у 2016 р.

Якщо більш детально проаналізувати види економічної діяльності, які віднесені нами до трансакційного сектору економіки, можна побачити, що їхня ВДВ змінювалася різними темпами. Так, ВДВ оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів, яка у 2016 р. становила 125,9 млрд. грн. або 29,2 % вартісної оцінці трансакційного сектору економіки, за 2010-2016 рр. щорічно скорочувалась в середньому на 3,4 %. ВДВ фінансової та страхової діяльності зменшувалась ще більшими темпами – в середньому на 6,5 %. В той же час ВДВ у сфері державного управління й оборони, обов'язкового соціального страхування, інформації та телекомунікації, а також операцій з нерухомим майном навпаки, збільшувались щорічно в середньому відповідно на 1,7, 2,5 та 3,5 відсотків.

Аналіз залежності розміру ВВП України від грошової оцінки трансакційного сектору (ТАС) економіки за 2010-2016 рр. свідчить про тісний взаємозв'язок між ними (коефіцієнт кореляції 0,9861). Збільшення трансакційного сектору економіки на 1 млн. грн. повинно сприяти росту розміру ВВП в цей період відповідно на 2,9048 млн. грн. Але збільшення частки трансакційного сектору економіки у структурі ВВП негативно впливає на його розміри. Так, зростання частки трансакційного сектору на 1 % тягне за собою відповідне зменшення ВВП майже на 82 млрд. грн. (коефіцієнт кореляції 0,8761).

В табл. 2 наведені дані про взаємозв'язок розміру ВВП України з частками окремих складових трансакційного сектору економіки у його структурі за 2010-2016 рр.

Таблиця 2. Взаємозв'язок розміру ВВП України з частками окремих складових трансакційного сектору економіки у його структурі за 2010-2016 рр.			
Залежна змінна, млн. грн. (y)	Незалежна змінна, млн. грн. (x)	Рівняння регресії	Коефіцієнти кореляції (R) та детермінації (D)
Валовий внутрішній продукт	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	$y = 82930x - 74084$	R = 0,9692; D = 0,9323
	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	$y = -75035x + 2E+06$	R = 0,2805; D = 0,0787
	Тимчасове розміщення й організація харчування	$y = -940260x + 2E+06$	R = 0,6003; D = 0,3604
	Інформація та телекомунікації	$y = -192688x + 2E+06$	R = 0,8859; D = 0,7848
	Фінансова та страхова діяльність	$y = 60877x + 758386$	R = 0,4433; D = 0,1965
	Операції з нерухомим майном	$y = -82376x + 2E+06$	R = 0,8916; D = 0,7949
	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	$y = -901802x + 2E+06$	R = 0,8518; D = 0,7256
	Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	$y = -123822x + 2E+06$	R = 0,9873; D = 0,9747

Примітка: розраховано автором на основі [11]

Аналіз даних табл. 2 свідчить про те, що найменша щільність зв'язку з розміром ВВП спостерігається у наступних частках складових трансакційного сектору економіки: транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (R = 0,28); фінансова та страхова діяльність (R = 0,44); тимчасове розміщення й організація харчування (R = 0,60). При цьому прямо пропорційна залежність спостерігається лише між розміром ВВП та часткою оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (коефіцієнт регресії 82930), а також часткою у ВВП фінансової та страхової діяльності (коефіцієнт регресії 60877). Найбільший

негативний вплив на розмір ВВП за розрахунками здійснює збільшення часток тимчасового розміщування й організації харчування (коефіцієнт регресії -940260), а також діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (коефіцієнт регресії -901802).

6. Висновки та пропозиції.

Вважаємо, що розвиток трансакційного сектору повинен позитивно впливати на розмір ВВП та стан економіки країни в цілому. Саме функціонування інститутів трансакційного сектору дозволяє встановлювати відсутні зв'язки, економити час економічних агентів на пошук необхідних контрагентів та обговорення умов здійснення трансакцій, збільшувати їхню частоту та різноманітність. Обернено пропорційна залежність між розміром ВВП і частками трансакційного сектору та більшості його складових у його структурі свідчить про глибоку економічну кризу та наявність деструктивних зрушень в економіці.

Перспективами подальших досліджень є пошук факторів, що впливають на ефективність функціонування трансакційного сектору економіки та відповідно знижують трансакційні витрати.

Author details (in Russian)

Трансакционные издержки национальной экономики: сущность, классификация и оценка

Николай Грицаенко

Таврический государственный агротехнологический университет
пр. Б. Хмельницкого, 18, г. Мелитополь, Запорожская обл., 72310, Украина

e-mail: nick.gric@gmail.com

к.э.н., старший преподаватель, кафедра предпринимательства, торговли и биржевой деятельности

Аннотация. В статье определена сущность трансакционных издержек, рассмотрена их классификация и проведена оценка на макроэкономическом уровне. Подчеркнута важная роль институциональной среды в формировании социального капитала, показана взаимосвязь социального капитала и трансакционных издержек. Обобщены различные трактовки понятия «трансакционные издержки». Сформулирована авторская дефиниция трансакционных издержек как тех, которые увеличивают цену товара, не меняя его потребительской стоимости, возникающих в результате взаимодействия предприятий с другими субъектами институциональной среды. С целью дальнейшего использования в разработке методики оценки трансакционных издержек рассмотрены существующие подходы к их классификации. Предложена оценка трансакционных издержек национальной экономики через оценку ее трансакционного сектора. Проанализирована динамика размера трансакционного сектора, его влияние на валовой внутренний продукт (ВВП). На основе обратной пропорциональной зависимости между размером ВВП и долями трансакционного сектора в его структуре сделан вывод о глубоком кризисе и наличии деструктивных сдвигов в экономике.

Ключевые слова: трансакционные издержки, социальный капитал, институциональная среда, трансакционный сектор экономики, валовой внутренний продукт.

Author details (in English)

Transaction costs of the national economy: essence, classification and evaluation

Mykola Grytsaenko

Tavria state agrotechnological university
 18, B. Khmelnytsky Ave, 72310, Melitopol, Zaporizhia region, Ukraine
 e-mail: nick.gric@gmail.com
 Ph.D., Senior Lecturer, Department of Business, Trade and Stock Exchanges

Abstract. The article defines the essence of transaction costs, considers their classification and evaluates them at the macroeconomic level. The importance of the institutional environment in the formation of social capital is emphasized, and the relationship between social capital and transaction costs is shown. Various interpretations of the concept of "transaction costs" are generalized. The author's definition of transaction costs as those that increase the price of goods without changing its consumer value, and arise from the interaction of enterprises with other subjects of institutional environment, is stated. The existing approaches to their classification have been considered aimed at their further use in the development of methods of transaction costs assessment. The evaluation of transactional costs of the national economy by estimating its transactional sector has been proposed. The dynamics of the size of the transactional sector, its influence on gross domestic product (GDP) has been analyzed. On the basis of the found inverse proportion between the size of GDP and the shares of the transactional sector in its structure, we came to the conclusion that a deep economic crisis and some destructive changes in the economy are taking place.

Keywords: transaction costs, social capital, institutional environment, transactional sector of economy, gross domestic product.

Appendix A. Supplementary material

Supplementary data associated with this article can be found, in the online version, at <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2017/17hmikto.pdf>

Funding

The authors received no direct funding for this research.

Citation information

Grytsaenko, M. (2017). Transaktsiini vytraty natsionalnoi ekonomiky: sutnist, klasyfikatsiia ta otsinka [Transaction costs of the national economy: essence, classification and evaluation]. Socio-Economic Problems and the State. 17 (2), 41-55.
<http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2017/17hmikto.pdf>

Використана література:

1. Архієреєв С. Трансакційні витрати в умовах ринкової трансформації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. екон. наук: спец. 08.01.01 «Економічна теорія» / С. Архієреєв. – Харків, 2002. – 34 с.
2. Бонарев В. Трансакційні витрати як економічна категорія / В. Бонарев // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». Зб. наук. праць. Луцький національний технічний університет. – Випуск 8(29). – Ч.2. – Луцьк, 2011. – С.65–78.
3. Вергуненко М. Класифікація видів трансакційних витрат: проблеми та шляхи її удосконалення / М. Вергуненко // Формування ринкової економіки : зб. наук. пр. / Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана ; редкол.: О. Беляєв (відп. ред.) [та ін.]. – Київ : КНЕУ, 2006. – Вип. 16. – С. 294–302.
4. Власенко О. Управління трансакційними витратами в агробізнесі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / О. Власенко. – Житомир, 2009. – 21 с.
5. Глєбова А. Трансакційні витрати: сутність, види та особливості управління / А. Глєбова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки – 2014. – Випуск 7. Частина 2. – С. 157–161.

6. Демиденко Л. Класифікація трансакційних витрат і їх взаємозв'язок із логістичними витратами у кормовиробництві / Л. Демиденко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. – 2011. – Випуск 2. Том 1. – С. 92-97.
7. Дубініна М. Регулювання трансакційних витрат аграрного сектора економіки / М. Дубініна // Економіст. – 2012. – № 2. – С. 63-64.
8. Євтушенко О. Сутність та зміст трансакційних витрат / О. Євтушенко // Економіка розвитку. – 2009. – № 1. – С. 57-58.
9. Євтушенко О. Теоретико-економічні підходи до класифікації трансакційних витрат / О. Євтушенко // Вісник Харківського Національного Університету імені В.Н. Каразіна. – 2013. – № 1042. – С. 94-98.
10. Зелінський А. Підходи до класифікації трансакційних витрат для цілей управління / А. Зелінський // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2016. – № 2 (74). – С. 148-153.
11. Квартальні розрахунки валового внутрішнього продукту України за 2010-2016 роки : статистичний збірник / за ред. І. Нікітіної. – К.: Державна служба статистики України, 2017. – 147 с.
12. Коваленко Ю. Трансакційні витрати у фінансовому секторі економіки / Ю. Коваленко // Ринок цінних паперів України. – 2011. – №3-4. – С. 79-85.
13. Колумбет О. Трансакційні витрати в національній економіці: досвід міждержавного співставлення / О. Колумбет, Т. Зосименко // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Економіка. – 2010. – Вип. 8. – С. 155-164.
14. Лоханова Н. Інтеграційні процеси в обліку в умовах інституціональних перетворень: Монографія / Н. Лоханова. – Херсон: Грінь Д., 2012. – 400 с.
15. Мартинець В. Управління трансакційними витратами промислового підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / В. Мартинець. – Суми, 2013. – 23 с.
16. Марченко В. Методологічні основи оцінювання трансакційних витрат у контексті взаємовпливу суб'єктів інституціонального середовища / В. Марченко, І. Макалюк // Бізнес Інформ. – 2016. – № 2. – С. 285-292.
17. Норт. Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Д. Норт. [пер. с англ. А. Нестеренко, ред. Б. Мильнера] – М.: Фонд экономической книги «Начала», 1997. – 190 с.
18. Пальчук О. Проблеми формування інформаційного забезпечення управління трансакційними витратами в системі бухгалтерського обліку / О. Пальчук // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2012. – вип. 22, ч. II – С. 428-433.
19. Прутська О. Інституціоналізм і проблеми економічної поведінки в перехідній економіці : монографія / О. Прутська. – К.: Логос, 2003. – 256 с.
20. Садовська І. Теорія трансакційних витрат: генеза і сучасність / І. Садовська, Ю. Биховець // Економіст. – 2012. – № 4. – С. 64-66.
21. Стрижак О. Трансакційні витрати на формування людського капіталу / О. Стрижак // Економіка розвитку. – 2009. – № 2. – С. 80-83.
22. Уильямсон О. Экономические институты капитализма: фирмы, рынки, «отношенческая» контракция / О. Уильямсон [науч. ред. В. Катъкало; пер. с англ. Ю. Благова, В. Катъкало, Д. Славнова, Ю. Федотова, Н. Цытович]. – СПб.: Лениздат; CEV Press, 1996. – 702 с.

23. Фурса Т. Трансакційні витрати в сьогоденній системі управління підприємством / Т. Фурса // Формування інформаційного потенціалу бухгалтерського обліку, контроль, аналіз та аудит в умовах глобальних економічних змін. – 2013. – С. 95-97.
24. Шепеленко О. Управління трансакційними витратами в економіці України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. екон. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / О. Шепеленко. – Донецьк, 2008. – 43 с.
25. Эггертссон Т. Экономическое поведение и институты / Т. Эггертссон ; [пер. с англ. М. Каждана; науч. ред. пер. А. Нестеренко] – М. : Дело, 2001. – 407 с.
26. Эрроу К. Возможность и пределы рынка как механизма распределения ресурсов / К. Эрроу // THESIS. – 1993. – Вып. 2. – С. 53–68.
27. Ющак Ж. Підходи до класифікації трансакційних витрат для потреб бухгалтерського обліку / Ж. Ющак // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. – 2009. – Випуск 2(14). – С. 235-245.
28. John J. Wallis and Douglass C. North. Measuring the Transaction Sektor in the American Economy, 1870-1970, in Stanley L. Engerman and Robert E. Gallman, eds. Long-Term Factors in American Economic Growth (Chicago: The University of Chicago Press, 1986), PP. 95-162.
29. North D.C. Integrating Institutional Change and Technical Change in Economic History; A Transaction Cost Approach / D.C. North, J.J. Wallis // Journal of Institutional and Theoretical Economics. – 1994. – № 4. – P. 610-634.

References

1. Arkhijerejev, S. (2002), *Transakcijni vytraty v umovakh rynkovoji transformaciji* [Transaction costs in the conditions of market transformation] (Doctor of Economics Thesis) Kharkiv: Kharkiv National University.
2. Bonarev, V. (2011), *Transakcijni vytraty jak ekonomichna kateghorija* [Transaction costs as an economic category]. *Ekonomichni nauky. Serija "Oblik i finansy". Zb. nauk. pracj. Lucjkyj nacionalnyj tekhnichnyj universytet*, vol. 8(29), no.2, pp.65–78.
3. Verghunenko, M. (2006) *Klasyfikacija vydiv transakcijnykh vytrat: problemy ta shljakhy jiji udoskonalennja* [Classification of types of transaction costs: problems and ways of its improvement]. *Formuvannja rynkovoji ekonomiky* [Formation of a market economy]. Kiev : KNEU, pp. 294-302.
4. Vlasenko, O. (2009), *Upravlinnja transakcijnymy vytratamy v aghrobiznesi* [Managing transactional costs in agribusiness] (Ph.D. Thesis), Zhytomyr: Zhytomyr National Agroecological University.
5. Ghljebova, A. (2014), *Transakcijni vytraty: sutnistj, vydy ta osoblyvosti upravlinnja* [Transaction costs: the nature, types and features of management]. *Naukovyj visnyk Khersonsjkogho derzhavnogho universytetu. Serija Ekonomichni nauky*, vol. 7, no. 2, pp. 157–161.
6. Demydenko, L. (2011), *Klasyfikacija transakcijnykh vytrat i jikh vzajemozv'jazok iz loghistrychnymy vytratamy u kormovyrobnyctvi* [Classification of transaction costs and their interrelation with logistics costs in fodder production]. *Naukovi pracj Poltavskojji derzhavnojji aghrarnojji akademiji. Serija: Ekonomichni nauky*, vol. 2, no. 1, pp. 92-97.
7. Dubinina, M. (2012), *Reghuljuvannja transakcijnykh vytrat aghrarnogho sektora ekonomiky* [Regulation of transaction costs of the agrarian sector of the economy]. *Ekonomist*, vol. 2, pp. 63–64.

8. Jevtushenko, O. (2009), Sutnistj ta zmist transakcijnykh vytrat [The essence and content of transaction costs]. *Ekonomika rozvytku*, vol. 1, pp. 57–58.
9. Jevtushenko, O. (2013) Teoretyko-ekonomichni pidkhody do klasyfikaciji transakcijnykh vytrat [Theoretical and economic approaches to the classification of transaction costs]. *Visnyk Kharkivskogo Nacionalnogo Universytetu imeni V.N. Karazina*, no. 1042, pp. 94–98.
10. Zelinskyj, A. (2016), Pidkhody do klasyfikaciji transakcijnykh vytrat dlja cilej upravlinnja [Approaches to the classification of transaction costs for management purposes]. *Naukovyj visnyk Poltavskogo universytetu ekonomiky i torghivli*, vol. 2, no. 74, pp. 148–153.
11. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2017) Kvartaljni rozrakhunky valovogo vnutrishnjogo produktu Ukrajinny za 2010-2016 roky : statystychnyj zbirnyk [Quarterly calculations of gross domestic product of Ukraine for 2010-2016: statistical collection]. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine.
12. Kovalenko, Ju. (2011) Transakcijni vytraty u finansovomu sektori ekonomiky [Transactional costs in the financial sector of the economy]. *Market of Securities of Ukraine*, no. 3-4, pp. 79-85.
13. Kolumbet, O. & Zosymenko, T. (2010) Transakcijni vytraty v nacionalnij ekonomici: dosvid mizhderzhavnogo spivstavlennja [Transactional costs in the national economy: the experience of interstate comparisons]. *Scientific Bulletin of the Academy of Municipal Management. Series: Economics*, vol. 8, pp. 155-164.
14. Lokhanova, N. (2012) *Integracijni procesy v obliku v umovakh instytucionalnykh peretvorenj* [Integration processes in accounting in the context of institutional transformations]. Kherson: Grin D. (in Ukrainian).
15. Martynecj, V. (2013) *Upravlinnja transakcijnykh vytratamy promyslovogo pidpryjemstva* [Management of transactional expenses of industrial enterprise] (Ph.D. Thesis), Sumy: Sumy State University.
16. Marchenko, V. & Makaljuk, I. (2016) Metodologichni osnovy ocinjuvannja transakcijnykh vytrat u konteksti vzajemovplyvu sub'ektiv instytucionalnogo seredovyshha [Methodological basis for assessing transaction costs in the context of interaction of the institutional environment subjects]. *Biznes Inform*, vol. 2, pp. 285–292;
17. Nort, D. (1997) *Instityti, instytucionalnie izmeneniya i funkcionirovanie ekonomiki* [Institutions, institutional changes and the functioning of the economy]. Moskva: Fond ekonomicheskoi knigi «Nachala». (in Russian).
18. Paljchuk, O. (2012) Problemy formuvannja informacijnogo zabezpechennja upravlinnja transakcijnykh vytratamy v systemi bukhghalters'kogo obliku [Problems of formation of information support for management of transaction costs in the accounting system]. *Naukovi praci Kirovohrads'kogo nacionalnogo tekhnichnogo universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. 22, no. II, pp. 428–433.
19. Prutsjka, O. (2003), *Instytucionalizm i problemy ekonomichnoji povedinky v perekhidnij ekonomici* [Institutionalism and problems of economic behavior in a transition economy]. Kyiv: Loghos. (in Ukrainian).
20. Sadovs'jka, I. & Bykhovec, Ju. (2012) Teorija transakcijnykh vytrat: ghenezja i suchasnistj [The theory of transaction costs: the genesis and the present]. *Ekonomist*, vol. 4, pp. 64–66.
21. Stryzhak, O. (2009) Transakcijni vytraty na formuvannja ljudskogo kapitalu [Transaction costs for the formation of human capital]. *Ekonomika rozvytku*, vol. 2, pp. 80–83.
22. Yilyamson, O. (1996) *Ekonomicheskie instityti kapitalizma: firmi, rynki, "otnoshencheskaya" kontraktacija* [Economic institutions of capitalism: firms, markets, "relative" contracting], Sankt-Peterbyrg: Lenizdat; CEV Press. (in Russian).

23. Fursa, T. (2013) *Transakcijni vytraty v sjoghodennishnij systemi upravlinnja pidprijemstvom* [Transaction costs in the current enterprise management system]. *Formuvannja informacijnogho potencialu bukhhaltersjkogho obliku, kontrolj, analiz ta audyt v umovakh ghlobaljnykh ekonomichnykh zmin*, vol. 1, pp. 95-97.
24. Shepelenko, O. (2008) *Upravlinnja transakcijnymy vytratamy v ekonomici Ukrainy* [Management of transactional costs in the economy of Ukraine]. (Doctor of Economics Thesis), Donetsk: Donetsk National University.
25. Eggertsson, T. (2001) *Ekonomicheskoe povedenie i instytyti* [Economic behavior and institutions], Moskva: Delo. (in Russian).
26. Erroy, K. (1993) *Vozmozhnost i predely rynku kak mekhanizma raspredeleniya resursov* [The possibility and limits of the market as a mechanism for allocating resources]. *THESIS*, no. 2, pp. 53–68.
27. Jushhak, Zh. (2009) *Pidkhody do klasyfikaciji transakcijnykh vytrat dlja potreb bukhhaltersjkogho obliku* [Approaches to the classification of transaction costs for accounting purposes]. *Problemy teoriji ta metodologhiji bukhhaltersjkogho obliku, kontrolju i analizu. Mizhnarodnyj zbirnyk naukovykh pracj*, vol. 2, no. 14, pp. 235-245.
28. Wallis, J. J. & North, D. C. (1986) "Measuring the Transaction Sektor in the American Economy, 1870-1970", in Stanley L. Engerman and Robert E. Gallman, eds. *Long-Term Factors in American Economic Growth* (Chicago: The University of Chicago Press), pp. 95-162.
29. North, D. C. & Wallis, J. J. (1994) *Integrating Institutional Change and Technical Change in Economic History; A Transaction Cost Approach*. *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, no. 4, pp. 610-634.

© 2017 Socio-Economic Problems and the State. All rights reserved.

This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format Adapt — remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially.

The licensor cannot revoke these freedoms as long as you follow the license terms.

Under the following terms:

Attribution — You must give appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made.

You may do so in any reasonable manner, but not in any way that suggests the licensor endorses you or your use.

No additional restrictions

You may not apply legal terms or technological measures that legally restrict others from doing anything the license permits.

Socio-Economic Problems and the State (ISSN: 2223-3822) is published by Academy of Social Management (ASM) and Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University (TNTU), Ukraine, Europe.

Publishing with SEPS ensures:

- Immediate, universal access to your article on publication
- High visibility and discoverability via the SEPS website
- Rapid publication
- Guaranteed legacy preservation of your article
- Discounts and waivers for authors in developing regions

Submit your manuscript to a SEPS journal at <http://sepd.tntu.edu.ua>

